

irascibili protectio potestatis. Haec tria notantur. Isai. 32. v. 18. *sedebit populus meus in pulchritudine pacis* quantum ad aspectum veritatis; *in requie opulenta* quantum ad fruitionem bonitatis, *in tabernaculis fiduciae* (1) quantum ad protectionem potestatis.

Post innovationem animae, et potentiarum ejus sequitur de innovatione corporum, et partium eorum. Ubi notatur, quod fiet innovatio corporum tripliciter, scilicet in his, quae sunt ad ejus esse, in his quae sunt ad bene esse, et in his quae sunt ad ejus decorem. Quantum ad ejus esse fiet innovatio ejus (in) principiis ex quibus constat, videlicet elementis, humoribus, membris, ossibus, et hujusmodi. Quantum ad bene esse fiet innovatio in quinque sensibus, qui ipsum informant videlicet (in) auditu, visu, gustu, odoratu, et tactu. Quantum ad decorem fiet innovatio in extremitatibus, et accidentibus, ex quibus ornatur, scilicet capillis, unguibus, cicatricibus, et hujusmodi. Fiet ergo innova-

(1) Praeposterus ordo. Vulg. *Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, et in tabernaculis fiduciae, et in requie opulenta.* Textus integer est, sed vel docendo, vel scribendo postposita fuere verba.

tio quantum ad esse; primo quia resurget corpus ex iisdem elementis quantum ad substantiam, et harmoniam, et radicem elementorum elementari (1) qualitate, contrarietate, et corruptibilitate exclusis. Augustinus loquens de elementis, omnia inquit sic redibunt, ut servata integritate substantiae, deformitas pereat. Actus tamen, vel proprietates elementorum quae nostris corporibus corruptibilibus congruebant, omnino cessabunt; et B. (2) dicit, quod quatuor dotes erunt in quatuor elementis. Secundo resurget ex eisdem humoribus in quantum pertinet humor ad integritatem, et stabilimentum, et vitam corporis, digestionem tamen, et corruptibilitatem, et multiplicationem spiritus vitalis ad fomentum vitae, exclusis; quod patet per hoc quod simpliciter dicitur. Ezech. 37. v. 5. *immittam* (3) *in vos spiritum et vivetis*, supple sine actibus et fomite, et hujusmodi. Augustinus: puto facile intelligi in corporis cognitione dignitatem necessitati fuisse copulatam: transitura quippe est necessitas, tempusque venturum; cum invicem sola pulchritudine sine ulla

(1) V. Suppl. 3. p. q. 79. a 2.

(2) Forsan Beda.

(3) Vulg. *Intromittam.*

libidine perfruemur. Et infra loquens de humoribus, et hujusmodi: *pertransibunt haec, inquit, ad actum decoris, et dignitatis, non ad actum necessitatis. Tertio resurget (in) eisdem membris quantum ad organationem, harmoniam, et congruentiam (1), deformitate tamen et diminutione, et superfluitate exclusis. Augustinus: Si quid minus est, quam decet Creatorem, novit; unde supplebit, et si quid plus est, quam decet manere, servata integritate, subtrahetur. Item Augustinus: Omnes harmoniae corporis per cuncta dispositi interius exteriusque patebunt, ut subjecta sint nobilia membra nobilioribus. Item Augustinus quicquid fuit vel futurum fuerat secundum conditionem naturae bene institutae de integritate substantiae, servata membrorum congruentia, redibit, vitia quippe detrahentur, et servabitur natura. Ezech. 37. v. 4. *ossa arida audite verbum Domini: ecce ego immittam in vos spiritum et vivetis, et dabo super vos nervos, et succrescere faciam super vos carnes, et superextendam in vobis cutem, et dabo vobis spiritum et vivetis.**

Quantum ad bene esse corporis fiet inno-

(1) Suppl. 3. p. q. 80. a 1. et seqq.

vatio in quinque sensibus (1). Et primo in visu, qui revera innovabitur, quia videbimus sine obstaculo. Videbimus enim mentes, et corda aliorum, et harmoniam corporis, et dispositionem membrorum interiorum. Commentatio super hierarchiam: postquam Jesus reformaverit corpus humilitatis nostrae configurationem corpori claritatis suae in illa beata immortalitate justorum corda sibi invicem erant fulgentia, et puritate translucientia; ibi uniuscujusque mentem ab alterius oculis membrorum corpulentia non abscondet, sed patebit animus corporalibus oculis (2). Ipsa etiam corporalis harmonia uniuscujusque erit conspicibilis alteri, sicut nunc non potest esse conspicibilis sibi. Item quia videbimus si voluerimus etiam oculis clausis; videbimus enim Antonium si esset oriente, et nos in occidente, quia videbimus rem de longe, sicut de prope. Isai. 60. v. 5. *videbis et afflues; et mirabitur, et dilatabitur cor tuum. Isai. 64. v. 4. Oculus non vidit Deus absque te quae praeparasti diligentibus te (3). Delectabitur autem visus in tribus.*

(1) De his omnibus vide suppl. 3. p. q. 84. et sequentes quaestiones, ne citationibus opusculum oneremus.

(2) Per illuminationem spirituales. 12. q. 3. 3.

(3) *Valde expectantibus te.*

Primo et principaliter in splendore corporis Christi. Apoc. 21. v. 23. *Civitas illa non eget sole neque luna (ut luceant) in ea: namque claritas Dei illuminabit eam.* Ad litteram: non egebunt ibi sancti nec sole, nec luna, sicut faciunt in praesenti vitâ; quia Deus eos plenissime illuminabit, non solum in mente, sed quoad corpora. Unde Apoc. 21. v. 23. *lucerna ejus erit agnus*, idest Christi humanitas continens Divinitatem. Erit lumen omnium etiam quoad corporum illuminationem, Psalm. 88. v. 16. *Domine in lumine vultus tui ambulabunt*, et alibi Psal. 35. v. 10. *in lumine tuo videbimus lumen.* Isai. 33. v. 17. *Regem in decore suo videlunt*; et infra Apoc. 22. v. 5. et nox non erit amplius illic. Secundo in fulgore corporum glorificatorum, Matth. 13. v. 43. *Fulgebunt justi sicut sol.* Tertio in pulchritudine, et varietate, et irradiatione coelestis Hierusalem, et omnium creaturarum. Apoc. 21. v. 18. *ipsa vero civitas similis auro mundo* (1), quod est transparens.

Secundo fiet innovatio in auditu, qui revera innovabitur, quia audiet sine reverberatione aeris, sine turbatione tympanorum, qui sunt in

(1) Vulg. *Aurum mundum.*

auribus, et sine obturatione, et sine obstaculo, quae omnia in auribus concurrunt. Delectabitur autem auditus in triplici melodia: primo in laudibus sanctorum. Apoc. 19. v. 1. *post haec audivi vocem dicentium alleluja, laus et gloria et virtus Deo nostro.* Alleluja est quaedam laus, quae humanis verbis explicari non potest, ut dicit glossa. "et est verbum", graecum, ut dicit Beda (1), quod idem est, quod laus; interpretatur enim laudate Dominum. Sed quare ponitur ibi laus cum idem sit alleluja quod laus? Solutio: ad significandum quod duplex lingua, graeca videlicet

(1) *Alleluja* est verbum omnino hebraicum, neque in aliis linguis adhuc aequivalens nactum, a radice ללה in pihel *laudibus extollere*; hinc להלה est vox composita ex imperativo pihel להלה et ex nomine divino יהוה et valet *laudate Dominum*. Quapropter error hic est, nam Beda venerabilis *Alleluja* nomen hebraicum esse dicit. Sunt haec ejus verba "cujus verbi (*alleluja*) tantus honor est, ut cum sit in hebraea lingua reconditum, nullo tamen constet alieno sermone translatum. Vide ejusdem Ven. Bedae Commentar. in psalm. 97. explanat. Tom. 8. pag. 4056 Basilaeae 1563. Sed errorem esse calligraphi patet, quia alius auctor fortassis citandus erat. Aliunde D. Thomas de *alleluja* haec habet in quarto Sententiarum Distinct. octava in Art. 3. exposit. L. H. in fine expositionis textus. Edit. Rom. *Sciendum est, quod in officio missae ubi passio repraesentatur, quaedam*

„ et latina Dominum laudare debet, tacente
 „ tertia, scilicet hebraea „ Dicitur autem laus
 pro operibus Creatoris, et gloria pro operibus
 Redemptoris (1), Luc. 2. v. 44. *gloria in alt-*
tissimis Deo. Et virtus in iudicio, quia tunc
 videbunt filium hominis in maiestate sua etc.
 Isai. 51. v. 3. *gaudium et laetitia invenientur*
in ea, gratiarum actio et vox laudis. Secundo
 in consonantiis firmamenti et orbium, idest
 septem planetarum (2). Est namque in planetis
 dulcis harmonia, cujus sonus ad nostras aures
 ideo non pervenit, quia super aerem fit; et ejus

continentur verba graeca, sicut Kyrie eleyson idest Domine mi-
serere; quaedam hebraica, sicut alleluja idest laudate Deum...
quaedam latina, quia his tribus linguis scriptus est titulus Cru-
cis Christi, Joan. 19. Ergo nullo modo a Divo Thoma prolatus
 est ita materialis ac gravis error. Verba ergo illa a nobis no-
 tata jure sunt, quia veluti aliena a reliquis omnino sejungenda; hae-
 una ratione a nobis non fuerunt praetermissa, quia integritati
 huiusmodi codicis studuimus.

(1) In Cod. repetit *creatoris*; sed per errorem, ut patet.

(2) S. Thomas haec ponit ad copiam eruditionis, minime
 haec absolute probat; unde inferius dicit: *haec autem non sunt*
praedicanda sed scienda; et in hoc sibi semper constans est, nam
 in philosophia pythagorica ejusmodi opiniones invenit. Sed ipsam
 audiamus in Job. Cap. 38. v. 37. *et concentum coeli quis dor-*
mine faciet? sic ait: *Considerandum est hic quod ex motu coe-*
lorum pythagorici posuerunt, sonitum harmonizatum provenire

magnitudo nostrum angustum auditum excedit.
 Nullus enim sonus a nobis pertipitur nisi qui
 in hoc aere fit. Unde notatur quod a terra usque
 ad firmamentum coelestis musica mensuratur,
 et septem toni reperiuntur secundum philoso-
 phos. A terra enim usque ad lunam est tonus;
 a luna usque ad mercurium semitonus; a mer-
 curio usque ad venerem semitonus: inde tunc
 usque ad solem tres semitoni. A sole usque ad
 martem tonus, a marte usque ad jovem semi-
 tonus; a jove usque ad saturnum semitonus;
 inde usque ad signiferum tres semitoni, quae
 simul juncta VII. tonos efficiunt. Philosophi enim
 novem musas finxerunt, quae a terra usque ad

propter convenientissimam proportionem coelestium motuum,
et quia ponebant coelestia corpora animata, ideo talis conso-
nantia sonorum posset concentus coeli vocari; sed Aristote-
les probat in 2. de coelo, quod ex motu coelestium corporum
nullus sonitus procedit, et ideo hic concentum accipere pos-
sumus metaphorice positum, pro sola convenientia coelestium
motuum, qui nunquam requiescunt. Unde cum ad rem nostram
 nemini remote faciant, non multum insudamus, et fusa de di-
 stantiis planetarum agamus; nam eis recitat in opinione phi-
 losophorum. Quapropter hac de re videatur Fortunatus a Bri-
 xia Thom. 2. Philos. sens. mech. de coelo et astris p. 1. §. 362.
 et seqq. Brixiae 1752 ubi antiqua systemata cum novis expo-
 sendo, notet varias astronomorum opiniones.

coelum novem consonantias depraehenderunt, quas homini naturaliter inditas invenerunt. Has autem consonantias distinxerunt secundum quantitatem distantiae. A terra enim usque ad lunam sunt XV. millia CLCXXV milliaria; a luna usque ad mercurium VII. millia CCCCXII. milliaria et semisse; a mercurio usque ad venerem VII. millia CCCCXII milliaria et semisse. A Venere usque ad solem XXIII. millia CCCCXXXVI. milliaria; a sole usque ad martem XV. millia DCCCX milliaria; a Marte usque ad saturnum XV. millia DCCCX. milliaria; a saturno usque ad firmamentum XXIII. millia CCCCXXXVI. milliaria. Sunt itaque a terra usque ad coelum milliaria centum millia, et novem millia et CCCLXXV. milliaria, secundum quod habetur in mappa mundi. Haec autem non sunt praedicanda sed scienda (1). De hac melodia loquitur Job. 38. v. 37. *concentum coeli quis dormire faciet?* Psalm. 148. v. 4. *laudate Dominum coeli coelorum.* Secundo delectabitur in concordantia et harmonia quatuor elementorum, Sap. ultim.

(1) Vide notam praecedentem, et obiter animadvertite, quod hic alludit praedicationi; quia nimirum haec praedicare; et cum dicit, non esse praedicanda indigitat, quod ea pro certis non habebat, sed eruditionis, et ornatus gratia referebat.

v. 17. *in se enim elementa dum convertuntur sicut in organo aequalitatis sonus immutatur, et omnia suum sonum custodiunt.* (1)

Tertio fiet innovatio in odoratu, qui revera immutabitur, et innovabitur quia delectabitur in omnibus odoriferis, et hoc tripliciter. Primo sine cerebri resolutione (2). E contra modo non potest sentiri odoratus, nisi fiat aliqua resolutio in cerebro. Secundo sine terrestri fumositatem (3). Odor enim rei est quidam vapor terrestris ab ea progrediens, unde nisi teneatur clausa evaporat, et perdit odorem. Tertio sine putrefactione rei odoratae. E contra

(1) Glossa ordin. *sicut in organo diversi sonus ad concordiam melodiae temperamento consentiunt, ita discrepantia elementa servato jure naturae ad creatoris voluntatem flectuntur.*

(2) Id est affectio quaedam physica ex affluentibus particulis odoriferis; quod etiam convenit cum recentiori philosophia. Vid. Fortunat. a Brixia physic. par. 1. § 991. et Schettini phys. Thom. 1. pag. 399.

(3) Alibi docet quod odor non sit fumalis evaporatio, quia sentitur ad remotissimas distantias a vulturibus 2. d. 2. 2. 5. sed de anima 2. Lect. 49. fin. c. ait quod odor consistit in sicco aere aliquo temperato. Homo enim odorat dum attrahit aerem respirando. ibid. Lect. 20. Fumida quidem aspiratio, inquit Aristoteles (de sens.) nonnullis odor esse videtur. Omniumque philosophorum sententiae in hoc conveniunt. Vide Schettini phys. tom. 1.

modo per multam odorationem, et applicationem putrescit pomura, quia fit attractio odoris. Delectabitur autem odoratus primo, et principaliter in odore corporis Christi. Cant. 1. v. 3. *Curremus in odorem unguentorum tuorum. Secundo in odore Virginis Matris ejus, Eccl. 24. v. 20. quasi myrrha electa dedi suavitatem odoris. Cant. 3. v. 6. quae est ista, quae ascendit (per desertum) sicut virgula fumi ex aromatibus (mirrae) etc. Tertio in omnium sanctorum et odorum et rerum fragrantia, quibus disponetur curia coelestis sponsi. Apoc. 8. v. 4. data sunt ei incensa multa, et Apoc. 5. v. 8. habentes singuli cytharas, et phialas aureas plenas odoramentorum etc. Quarto fiet innovatio in gustu, qui revera innovabitur, quia fiet sine esurie et fastidio, sine digestionem, et amaritudine. Delectabitur autem gustus si voluerit, quia cibus erit invisibilis, et incorru-*

pag. 309. Romae 1777. Ex hac igitur partium emissione necessario sequitur corporis odori diminutio, et deperitio. Quapropter odor in corporibus beatorum erit in summo, et percipietur ab olfatu sine aliqua evaporatione. 4. d. 44. q. 2. a. 1. q. 4. et olfatus beatorum immutabitur tantum spiritaliter, et percipiet omnes differentias odorum etiam minimas, ibidem. 4. d. 44. q. 2. a. 1. q. 4. 3. V. Haüy phys. Tom. 4. §. 25.

ptibilis. Tob. 12. v. 19. dicit Angelus: *Ego cibo, et potu invisibili utor, qui ab hominibus, supple mortalibus, videri non potest. Erit enim cibus multiplicabilis, quia sapiet in ore cujuscumque sicut appetitus. Sap. 16. v. 20. paratum panem de coelo praestitisti illis omne delectamentum in se habentem, et omnis saporis suavitatem. Erit enim animabus infastidibilis, Eccl. 24. v. 29. qui edunt me adhuc esurient. Isai. 65. v. 13. servi mei comedent et vos esurietis.* Haec non sunt referenda ad cibum carnalem, sed ad cibum, qui decens erit corpori glorificato in vita aeterna (1). Non enim detrahetur corpori potestas comedendi, sed necessitas sicut dicit Augustinus: Nam et Angelus comedit missus ad Tobiam; et Christus post resurrectionem; unde ponit ipse exemplum dicens, quod aliter absorbet aquam radius solis, et aliter terra sitiens.

Quinto fiet innovatio in tactu, qui revera innovabitur. Fiet enim absque asperitate,

(1) Nam gustus in actu proprio erit post resurrectionem in beatis ut judicat de saporibus per immutationem spiritualem ab objecto exteriori; nisi forte dicatur quod erit ibi gustus in actu per immutationem linguae ab aliqua humiditate adjuncta non autem erit in actu ut est sensus alimenti. 4. d. 44. q. 2. a. 1. q. 3. cir. fin.

et difficultate, et obstaculo (1). Poterit enim homo si voluerit manu penetrare murum, sicut penetrat aerem solis radius, sicut patet in corpore Christi glorificato, qui resurrexit clauso sepulchro, et intravit ad discipulos januis clausis, ut habetur Jo. XX. (2). Delectabitur autem ipse tactus primo quia (poterimus) tangere ipsum Christum, si voluerimus. Et si magnum fuit tangere hic fimbriam, majus erit tangere ipsum regnantem. De hoc tactu loquitur beata Agnes (3) dicens: quem cum teti-

(1) Siquidem nunc tactus est sensus eorum ex quibus componitur animal, et per quae corrumpitur. Aliunde quatuor erunt dotes corporis gloriosi, impassibilitas, subtilitas, agilitas, claritas juxta illud scholasticum dysticon:

Clari, subtiles, agiles, impassibilesque

Omnes quadruplici pollebunt sorte beati.

Vide Sylvium in q. 82. suppl. 3. p. Vide quae de subtilitate habet S. Thomas suppl. 3. p. q. 83. 1. et seq.

(2) Hoc autem non ex dote subtilitatis fluxit, quod Christus januis clausis intraverit coenaculum, sed ex virtute divinitatis. Ibid. ad primum. Et ita beatis ex divina virtute dabitur quod sint in eodem loco; at non ex dote subtilitatis.

(3) S. Doctor peculiari devotione S. Agnetem Martyrem prosequabatur, cujus reliquias collo appensas ferebat, eamque data occasione passim in suis operibus commemorat uti 4. d. 49. q. 5. a. 3. q. 2. et quod l. 3. 17. 13. ubi maximam fuisse ejus puritatem ait et alibi eam laudibus extollit.

gero munda sum. Poterimus etiam, si voluerimus osculari ei manus et pedes. Cant. 8. v. 1. *Quis det te fratrem meum, ut deosculer te, et jam me nemo despiciat?* Notatur autem, quod omnes hi quinque sensus manebunt in patria secundum actus, qui congrui erunt et decetates vitae beatae (1). Erunt etiam ibi quinque sensus interiores et spirituales, de quibus Augustinus: cum amo Deum meum, amo lucem, vocem, odorem, cibum, et amplexum interioris hominis. Ibi fulget quod non capit locus; ibi sonat, quod non potest corpus; ibi redolet quod non spargit flatus; ibi satiat quod non diminuit edacitas; ibi haeret quod non divellit satietas.

Quantum ad ea, quae sunt ad decorem corporis fiet innovatio in tribus; scilicet in coloribus, et in cicatricibus, et in extremitatibus, ut sunt capilli, et ungues: in coloribus quia corpus non habebit aliquam turpem colorem, quem modo habet, sed totum clarum et lucidum erit. (2) Et volunt quidam dicere quod omnia corpora

(1) Si quis uberiores notitiam hac de re haurire cupit adeat articulum quartum q. 82. in Suppl. 3. p. ubi S. Thomas de quinque sensibus disputationem instituit, et in praecedentibus etiam pro more clarissimum lumen effundit.

(2) De claritate agit Suppl. 3. p. q. 85. a. 1.

erunt ejusdem coloris secundum majus et minus. (Sed hoc videtur falsum, quia dicitur) (1) 1. Cor. v. 45. 41. *alia claritas solis, et alia claritas lunae; sic et resurrectio mortuorum.* In cicatricibus, quae modo videntur esse ad indecentiam, tunc erunt ad decorem in martyribus (2). Unde Augustinus: Decebit in illo novo saeculo, ut indicia gloriosorum vulnerum in illa immortali carne cernantur, quamvis omnia quae tunc apparebunt vitia non erunt reputanda, sed virtutis insignia, sicut dicit Apostolus, quod resurget in virtute. Ipse etiam Dominus retinuit cicatrices, quas ostendet in iudicio. Zacch. 13. v. 6. *quid sunt plagae istae in medio manuum tuarum? et dicet: his plagatus sum in domo eorum, qui diligebant me, idest, qui videbantur,*

(1) Haec verba desunt in codice, sed sunt necessario addenda, ut intelligatur sensus, quia eam opinionem improbat; et eadem auctoritate Apostoli utitur ad demonstrandum, quod claritas non erit aequalis in omnibus, sed *secundum quod anima erit majoris claritatis secundum majus meritum, ita etiam erit differentia claritatis in corpore.* Suppl. 3. p. q. 85. a. 1.

(2) Cicatrices siquidem semper erunt in corporibus gloriose martyrum ad decorem et gloriam, sicut Christus resurrexit *cum* cicatricibus, quae semper erunt in corpore ejus fulgentes. 3. p. q. 54. a. 4.

vel qui debebant me diligere. In extremitatibus, quia de capillis remanebit numerus, non longitudo; similiter de unguibus. Matth. 10. v. 30. *capilli capitis vestri omnes numerati sunt.* Augustinus: quod dictum est, *capillus de capite vestro non peribit*, multo aptius de numero, quam de longitudine dictum intelligitur. (1) Utrum autem capilli ad capillos, ungues ad ungues redeant, an quicumque eorum qui prius erat in carne, et inter alias partes corporis, revocentur, curabit artificis providentia, ne quid fiat indecens, vel inveniat in illa beata gloria (2). Isai. 49. v. 18. *viso ego dicit Dominus, quia omnibus his velut ornamento vestieris, et circumdabis tibi eos quasi sponsam.* Notatur autem, quod corpora resurgent in tali statura, et magnitudine, qualem habuerunt, vel habitura erant secundum naturam bene institutam (3). Augustinus: In resurrectione carnis easdem habebit mensuras corporum magnitudo, quas habebit perfectae, vel perficiendae cujusquam indita corpori rati juvenutis. Unde puer, qui statim post ortum

(1) Suppl. 3. p. q. 80. a. 2.

(2) Suppl. 3. p. q. 79. a. 3.

(3) Suppl. 3. p. q. 81. a. 2.